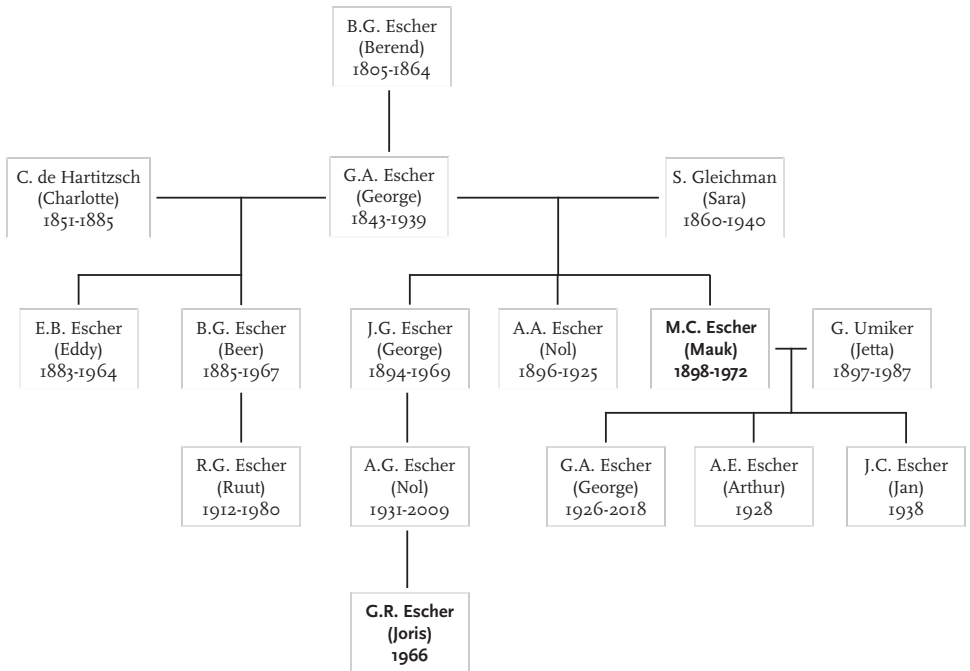

Inhoud

<i>Proloog</i>		II
Deel 1	Mauk worden	19
	<i>Rimpeling I</i>	57
Deel 2	Graficus worden	67
	<i>Rimpeling II</i>	117
Deel 3	Kunstenaar worden	129
	<i>Rimpeling III</i>	221
Deel 4	Escher worden	233
<i>Epiloog</i>		323
Verantwoording		327
Bronvermelding		329
Verwijzingen naar prenten van M.C. Escher		358
Verantwoording van afbeeldingen		364
Tijdslijn		367
Dankwoord		368

Vereenvoudigde stamboom van de familie Escher

Proloog

De achtertuin van mijn beste vriend grensde aan het Rosa Spierhuis in Laren. Iedere keer dat ik de voetbal in de tuin van het bejaardenhuis had geschoten, moest ik me door de hoge beukenhaag wringen om hem te halen. Dan zag ik de oude kamer van oom Mauk.

Ons bezoek was een paar jaar ervoor, het moet begin 1972 zijn geweest. Ik was bijna zes. Mijn ouders hadden me zonder woorden duidelijk gemaakt dat er iets belangrijks te gebeuren stond. Het was de laatste keer dat ze hem zagen. Voor mij de eerste en de laatste keer.

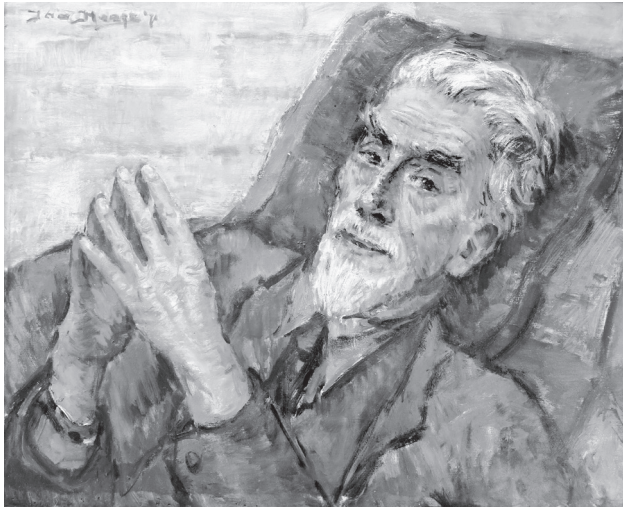
Tot mijn frustratie kan ik me maar weinig herinneren van ons bezoek. Hij had twee kleine kamers: een zit-slaapkamer en een atelier. Oom Mauk zat in een luie stoel. Ik zat bij hem op schoot op de punt van zijn knieën, niet tegen hem aan. Hij babbelde even met mij met zijn heldere dictie. Een aardige stem, dat weet ik zeker. Ik ben er ook van overtuigd dat ik sterachtige figuren in de boekenkast zag staan, net als een vreemd vogelbeeldje met een glimlachend vrouwenhoofd. Al snel ben ik van zijn schoot afgegaan en zag ik het zitkamertje vanuit een andere hoek met ander licht. Mijn ouders op de bruine ribfluwelen bank hebben nog een tijd met hem gesproken over dingen die mij niet aangingen. Van opzij gezien maakte dat witte sikje zijn hoofd een beetje krom, als een bijna halve maan. Ik kan me de ruwe, lichtbruine vloerbedekking herinneren. Buiten, achter het grote raam, onder de donkergrijze hemel, was een kale bielzertuin met vijvers en planten. Daarachter de beukenhaag.

*

Boven aan de grote trap hing het portret van oom Mauk. Hij ligt half achterover in dezelfde stoel als waarin hij zat toen hij mij op zijn knieën tilde. Het hoofd rust op een zacht kussentje. De magere torso, de handen en het gezicht vallen binnen het kader. De neus en sik staan in de diagonaal, in lijn met zijn das. De woeste haren en zware wenkbrauwen zijn nog niet helemaal grijs, net als bij mijn vader. Hij is trouwens mijn vaders oom, niet de mijne.

Oom Mauk kijkt afwezig. Hij trekt een zuinige mond, het begin van een grimas. Hij had ook weinig meer om te lachen. Hij was doodziek, zijn vrouw Jetta had hem kort tevoren verlaten, zijn zonen woonden in Zwitserland en Canada. Hij was al een paar jaar wereldberoemd, maar de faam was te laat gekomen om er nog plezier aan te beleven. Hij voelde zich steeds vaker verplicht om nieuwe afdrukken van oud werk te maken. Sinds kort wilde iedereen geld aan hem verdienen, terwijl hij acht jaar eerder, nog gezond, VERKOPEN NIHIL moest schrijven onder een lijst van werken op een verkooptentoonstelling in Leeuwarden. Door zijn ziekte besefte hij dat zijn dagen om nieuw werk te maken geteld waren.

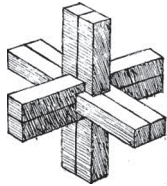
Toch was hij niet verdrietig toen ik bij hem op schoot zat. De conversatie was licht geweest, zei mijn moeder later. Hij was zijn hoffelijke, licht ironische zelf. Ze hadden niet gesproken over de dood, niet over zijn ziekte, niet over zijn plan voor de oprichting van de Vereniging der gelukkige zelfmoordenaars, niet over zijn werk. Gewoon familieditjes en -datjes, zoals dat gaat.

Het portret ging voor mij altijd over de handen, die benige sterke handen. De toppen van de licht gespreide vingers liggen zorgvuldig op elkaar. De rimpels in de smalle polsen getuigen van een leven lang gutsen, inkten en drukken. Hij draagt zijn horloge rechts. Hij tekende toen dus nog. Het schilderij uit 1971 is gemaakt door Ina Hooft in het Rosa Spierhuis, even voor zijn dood.

DEEL I

MAUK WORDEN

‘Vielleicht dürfen wir sagen: jedes spielende Kind benimmt sich wie ein Dichter, indem es sich eine eigene Welt erschafft, oder, richtiger gesagt, die Dinge seiner Welt in eine neue, ihm gefällige Ordnung versetzt. Es wäre dann unrecht, zu meinen, es nähme diese Welt nicht ernst; im Gegenteil, es nimmt sein Spiel sehr ernst, es verwendet große Affektbeträge darauf. Der Gegensatz zu Spiel ist nicht Ernst, sondern Wirklichkeit.’

Freud, *Der Dichter und das Phantasieren*, 1907

Als hij zijn ogen dichtdoet, kan hij alles zien. Dit is het fijnste moment van de dag. De andere jongens op de slaapzaal laten hem met rust. Hij ziet Vader en Moeder. Nol is er ook. Moeder zit op de bedrand en leest een sprookje voor. Vader komt een nachtzoen geven met z'n kriebelsnor. Hij en Nol liggen ieder in hun eigen bed en luisteren naar de stem van Moeder. Alleen zijn nachtlampje is aan. De schaduw van Moeder maakt vreemde figuren op de gordijnen. Ze vertelt over de groene tovenaer die een heel kasteel in de lucht laat vliegen. Hijzelf is gevangen in het kasteel. De verloren prinses gaat proberen hem te redden.

Dan verspringt het beeld. Hij ligt nu onder een deken op de bank in de werkkamer van Vader, hij is weer ziek. In zijn handen ziet hij een van Vaders beeldjes, de oude Japanse man die met zijn voeten een watermolentje laat draaien. Het voelt lekker glad aan zijn vingers.

Moeder en hij zijn net aangekomen bij het grote huis aan de rand van de duinen. 'Zeelucht en koud zeewater,' had de oude dokter gezegd, 'de beste kuur voor jongetjes met zo'n zwak gestel.' Ze lopen hand in hand naar zee. Dan is het nog leuk. Van het kinderpension is het een stuk lopen naar het strand, over het spoor door de duinen. Moeder leert hem de geluiden van de leeuwerik en de duinpieper. Soms lukt het hem een vogeltje te zien. Ze zitten diep in het struikgewas hun nestjes te bouwen. Als hij op z'n knieën gaat zitten, ziet hij een harige rups. 'Kijk Mamá, een wandelende snor.' Moeder lacht. Ze is even vrolijk. Ze laat hem de roze bloemen van de duinroos zien en de pluimhoedjes van het hoefblad.

Over het laatste hoge duin voelt hij de koude zeewind. Op het strand staat een badjuffrouw van het kuuroord klaar. 'Dit is Mauk Escher, hij is bijna zeven,' zegt Moeder. Hij moet zijn kleren uittrekken tot aan de onderbroek. De juffrouw draagt een zwart badkostuum en een badmuts. Ze glimt als een zeehond. Ze neemt hem bij de hand, trekt aan zijn arm. Ze springen over de golven. Ver in zee laat ze zich log in het ondiepe water zakken. Ze blijft stevig zijn hand vasthouden. Haar greep is als een ijzeren tang. Dan

trekt ze hem onder water. De zee is zo koud. Het doet pijn aan zijn botten.

Als hij het strand op komt lopen, klapperen zijn tanden. Moeder slaat een grote dikke handdoek om hem heen en wrijft hem droog en warm.

‘Is dat nu echt nodig?’ vraagt ze aan de badjuffrouw ‘Hij is pas zes.’ De zeehond haalt haar schouders op en loopt weg. Met haar dikke benen. ‘Je bent ook zo mager, Maukie. At je maar wat meer.’ Ze trekt hem zijn rode pakje weer aan. Grote jongens komen om hen heen staan. ‘Hansworst,’ zegt er een. De anderen moeten lachen. Als ze maar niet van het pension zijn. Moeder heeft het pak speciaal uit Amsterdam laten komen. Thuis in Arnhem was hij nog trots geweest en had in zijn nieuwe kleren door de tuin gemarcheerd. ‘Laat ze maar, ze weten niet beter,’ zegt Moeder te hard.

Ze mag één nacht blijven logeren, in de gastenkamer. Hij slaapt met de grote jongens van het strand in de slaapzaal. Komt Moeder toch binnen om hem een nachtoen te geven. ‘Papjochie!’ zegt er één, een paar bedden van hem vandaan. Als Moeder weg is, trekken ze de lakens van zijn bed. Hij krijgt ze niet terug. Als het licht wordt, duurt het nog lang voordat de bel gaat en hij zijn bed verlaten mag. Moeder gaat na het ontbijt naar huis. Ze zal schrijven en snel een keertje terugkomen met Nol.

De volgende nacht proberen ze het weer. Hij trekt net zo lang aan zijn lakens totdat ze loslaten en hij achterover valt, met de hele boel over zich heen. Weer gelach, maar daarna laten ze hem met rust. Meestal. Een paar jongens doen al wat aardiger, maar hij wil geen vrienden zijn.

Als hij niet hoeft te baden, ontsnapt hij uit het pension en gaat hij in de duinen lopen. Hij wou dat hij net zulke kleren had als de andere jongens: een broek, een jak en stevige schoenen.

‘Waar is je strohoed gebleven, Maukie?’ vraagt Moeder. Weken later is ze met Nol naar Zandvoort gekomen.

‘In zee gewaaid,’ zegt hij en ze gelooft hem. Ze zegt er niets meer over.

Nol en hij rijden met de andere kinderen op een boerenwagen naar Aerdenhout om hutten te bouwen en pannenkoeken te bakken in een oven van steen. Onderweg spelen ze het spel van de krokofant en de olidril, zoals ze thuis altijd deden voor het slapengaan. Omdat zijn oudere broer erbij is, durven de jongens hem niet te sarren.

Na de grote vakantie mag hij niet naar huis. Hij moet naar school in Zandvoort, samen met de jongens van het tehuis en de boerenkinderen uit de buurt. Hij wil terug naar zijn vrienden van de fröbelschool.

's Avonds in bed denkt hij soms aan Gijsje, zijn sijsje. Hij kreeg het beestje voor zijn verjaardag, maar hij mocht het niet meenemen naar Zandvoort. Hij kon zo vrolijk zingen met z'n zwarte koppie. Als de vogels in de tuin begonnen te fluiten, deed Gijsje altijd mee.

Voordat Moeder hem in Zandvoort achterliet, hadden ze eerst een bezoek gebracht aan Grootvader in Den Haag. Daarna waren ze naar het Mauritshuis gegaan. Het museum is naar hem vernoemd; vandaar, zei Moeder. Er was een piepklein schilderij van een vogeltje in een kooitje. Hij had hard gelachen toen hij het zag. Dat iemand dat kan met een kwast! Moeder was toen ook vrolijk. 'Misschien heb ik nu eindelijk een kind dat ik mee kan nemen naar een museum,' zei ze.

Ze zijn al veel minder gaan zingen. Het lijkt of de vogels allemaal weg zijn. Sinds kort hoeft hij niet meer in zee, maar hij moet wel in Zandvoort blijven, ook met kerst. Hij snapt het niet. 'Sara had nog zo graag een meisjeskind in de gezinskring willen verwelkomen,' heeft hij Vader wel tegen vrienden horen zeggen.

In april beginnen de zeebaden weer. Er zijn weer nieuwe juffrouwen, die er in badpak net zo uitzien als de vorige. Hij weet niet wat hij ellendiger vindt, de kou of de stemmen van de juffrouwen. Hij heeft 's ochtends altijd pijn in zijn buik, 's avonds in zijn hoofd.

In mei krijgt hij gelukkig vlekjes op zijn huid. Hij hoeft er niet meer in. 'Kouwe schurftkak,' treiteren de jongens hem voor het slapengaan, maar al snel, wanneer blijkt dat hij roodvonk heeft, mag hij naar de gastenkamer. Eindelijk een paar dagen alleen met zijn sprookjesboek. Dan mag hij naar huis, met pijn en vlekken. Maar Gijsje leeft en zingt nog en iedereen is best blij dat hij er weer is. Tenminste, Vader, Moeder en Nol zeggen hiep hiep hoera. Van zijn broer George weet hij het niet. Hij doet of het hem weinig kan schelen. Zijn oudste broers Eddy en Beer wonen nu ergens anders.

*

'Kom, we gaan naar de plek,' zegt Nol. Hij weet altijd precies waar de mooie paadjes zijn. Soms wandelen ze helemaal via park Sonsbeek of juist via de andere kant van de rivier. Ze gaan vaak naar het platje op de eerste pijler van de spoorbrug. Als hij met Nol is, kan er niks gebeuren.